

Basing on the material of modern television language for specific purposes, the nomenclature is classified by the formal and semantic criteria. Modern television professional language contains several groups of the nomenclature. Among them there are names of television channels, television programs, types of decoders, types of modulation, types of systems etc. So nomenclature should not be equated with terms. It differs by the degree of abstraction. The nomenclature is the special category of the vocabulary inside the languages for specific purposes.

Key words: nomenclature, term, television LSP.

УДК 811.161.2'42:821.161.2-312.2Г1/7.08

Д.В. Гурська

МОЛИТВА ЯК КОМПОНЕНТ ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНОЇ КАТЕГОРИЗАЦІЯ РЕЛІГІЙНОГО ДИСКУРСУ ТА ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ **(на матеріалі творів Галини Тарасюк)**

У статті зроблена спроба визначити жанрову специфіку релігійного дискурсу, зокрема виділити жанр молитви як один з основних його компонентів, визначити особливості функціонування жанру молитви в сучасній українській літературі, використавши мову творів Галини Тарасюк.

Ключові слова: жанр, стиль, релігійний дискурс, молитва.

«Домінування в сучасному мовознавстві когнітивно-дискурсивної наукової парадигми, – зазначає О. О. Селіванова, – визначає постановку нових завдань перед дослідниками художніх текстів. Одним із таких завдань є з'ясування когнітивного підґрунтя тексту як макрознака, що є посередником дискурсу як комунікативної події, яка містить дві операційних ланки: продукування тексту адресантом (автором) і сприйняття, розуміння й інтерпретацію тексту адресатами» [6, с. 346].

Важливе значення у цьому плані має дослідження релігійного дискурсу. Релігійний дискурс – це утворення зі складною жанровою структурою, неповторною системою цінностей та концептів, а також низкою специфічних особливостей на мовленнєвому рівні. А „інформаційний масив тексту є результатом, з одного боку, когнітивної діяльності авторської свідомості, яка при породженні тексту діалогізує з інтеріоризованим буттям, семіотичним універсамом культури, мовою й уявним читачем; з іншого, перетворювальної когнітивної діяльності адресатів, котрі інтерпретують текст відповідно до власного діалогу з буттям, універсамом культури, знаннями мови тощо» [6, с. 347].

Складність виділення жанрів у релігійному дискурсі полягає в обширі характеру комунікації, оскільки здійснюється спілкування людини з Богом чи Бога з людиною, при цьому будь-яке висловлювання переростає свої межі і стає подією, в усій складності характеру ілюкативного потенціалу, сукупності інтенцій, які виявляють досить складні конфігурації. Питання жанрової специфіки релігійного дискурсу сьогодні залишається ще мало дослідженим, що засвідчує **актуальність** заявленої теми. **Мета** нашої розвідки – проаналізувати специфіку використання жанру молитви як компонента релігійного дискурсу в сучасній українській літературі на матеріалі мовотворчості Галини Тарасюк, проаналізувати його роль та значення функціонування у комунікативних конструкціях. Зазначена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: – визначити жанровий простір релігійного дискурсу, – окреслити функціонування жанру молитви в творах Галини Тарасюк, – визначити особливості цього жанру та його роль у тексті.

Виходячи з особливостей породження і функціонування релігійного дискурсу, в сучасній українській літературі доцільно виділяти первинні та вторинні мовленнєві жанри. До первинних відносимо такі мовленнєві жанри як притчі, псалми та молитви, які є індивідуальними типізованими зразками структурно-семантичних та ціннісних моделей, що зародились у релігійному дискурсі, а вже потім розширили своє функціонування поза релігійним контекстом (притчі). До групи вторинних відносимо ті мовленнєві жанри, які є своєрідною інтерпретацією і модифікацією первинних релігійних зразків – текстів Святого Письма у цілому, що опираються на них композиційно, ситуативно та ціннісно, як-от: проповідь, сповідь.

Жанрово-стилістичні категорії дискурсу дають можливість адресатові віднести той чи той текст до певної сфери спілкування через усталені уявлення про норми та правила спілкування, про умови доцільності, про типи комунікативної поведінки. Це орієнтирні категорії, оскільки вони не розкривають зміст, а їхня сутність зумовлюється, перш за все, типом комунікативної ситуації. З позицій взаємовідносин між учасниками комунікації найбільш вагомою видається дистанція, протиставлення особистісно орієнтованого спілкування (це спостерігаємо тоді, якщо нам добре знайомий співрозмовник і ми прагнемо не тільки поінформувати його, а й розкрити йому свою душу, зрозуміти його внутрішній світ; адресат у такому спілкуванні цікавить нас в усій повноті своїх характеристик) та статусно орієнтованого спілкування (його спостерігаємо тоді, коли комуніканти реалізують себе через обмежений набір рольових характеристик, виступаючи представниками певних груп людей).

Важливим у вивченні жанрово-стилістичної категоризації дискурсу є, безумовно, саме поняття функціонального стилю. Лінгвістика розглядає функціональні стилі як похідні:

- а) від функцій мови (спілкування, повідомлення і вплив, за В. Виноградовим [2], і відповідно – повсякденно-побутовий, повсякденно-діловий, офіційно-документальний, науковий, художньо-белетристичний та публіцистичний стилі);
- б) від сфери уживання мови з урахуванням екстралінгвістичних форм суспільної діяльності;
- в) від форми вияву мови (усної чи писемної);
- г) від виду мовлення (монологічного або діалогічного);
- г) від способу спілкування (масового або індивідуального), а також тону, або реєстру мовлення (високий, нейтральний, знижений) [5, с. 238];
- д) від трьох базових диференційних ознак: емоційність / неемоційність, спонтанність / неспонтанність, нормативність / ненормативність [4, с. 109, 132].

У тлумачному словнику української мови **молитва** визначається так: «Молітва, -и, ж. 1. Дія за знач. молитися 1; моління. 2. Установлений текст, який промовляється, виголошується віруючими під час звернення до Бога, до святих [1, с. 537]. У художньому дискурсі, яким є художній текст Галини Тарасюк, лексема **молитва** розширює свою семантику. Проаналізуємо жанр молитви за типологічним принципом:

1. Молитва як переспів [2, с. 16] («Переспів, -у, ч. 1. Дія за знач. переспівувати // Те, що є повторенням відомого, сказанного, написаного і т. ін. раніше. 2. *перен.* Вільний переклад віршами. 3. Спів, мелодія, які повторюються (про звуки людського голосу, спів птахів) [1, с. 745]): *А душа його зверталася до господа: «Отче наш, спаси й помилуй... Мати Божя, Пресвятая Богородице, моли Сина Свого за мене грішного...».* *І раптом йому знову почулися людські кроки (Г. Тарасюк, „Храм на болоті”); Достойно є по правді величати Тебе, Богородицю, завжди блаженну й найнепорочнішу, і Матір Бога нашого – чеснішу за Херувимів і славнішу незрівнянно за Серафимів, що породила Бога-Слово непорочною... Правдивую Богородицю – Тебе величаємо... – шепотів в екстазі настоятель, сміючись і ридючи від щастя (Г. Тарасюк, „Храм на болоті”).*
2. Молитва як індивідуально-авторське звернення до ідеального адресата [2, с. 16]: *«Господи, Отче всемогутній і милостивий, почув мене, пошли на душу роз'ятрену раба твого негідного супокій, мир і благодать», – молив Небо отець Георгій, і відповіддю йому була тиша (Г. Тарасюк, „Храм на болоті”); Спаси мене, спаси мене, велика Марсалиє, грішника окаянного, покидька підзаборного, змія підколонного! Я три роки до тебе добирався із близького заходу... (Г. Тарасюк, „Блудниця вавилонська”); Ось він, син твій блудний Митрофан, старче, всіма покинутий, прийми його! – зі слезами в голосі звернулася пророцтва до кількох божуватого вигляду дідків у перших рядах, що аж затряслися від радісної перспективи запізнілого батьківства (Г. Тарасюк „Блудниця вавилонська”).*
3. Молитва-ствердження: *З нами Матір Божя! – задзвеніло стотисячною надією воскресле для перемоги пошарпане козацьке військо. Щоразу після цих слів: «З нами Матір Божя!» – отцю Георгію легшало на душі і світлішало в голові, і відступив страх перед безумством, яким був zagrożений його кволий убогий дух. (Г. Тарасюк, „Храм на болоті”); Я... винен. Мене карай, але прошу Тебе, Милосердна: врятуй мою дитину... Мати Божя. На Тебе, заступнице наша, одна надія... (Г. Тарасюк, „Храм на болоті”); Гуляв Світозор Буй-Турович по столичній дєбрі в оточені Веселок, Мальв та Либідок не першої молодості якраз на Великдень, дивуючи розговілу публіку вигуками: «Дажбог воскрес! Дажбог воскрес!» (Г. Тарасюк, „Митар печер господніх”).*

До жанрово-стилістичних категорій дискурсу належить і категорія розгорненості та згорненості тексту (ампліфікація („Ампліфікація, -ї, ж., літ. 1. Стилістичний прийом для підсилення характеристики явища, що полягає у нагромадженні кількох синонімів, однотипних виразів тощо. 2. Збільшення обсягу тексту під час перекладу з однієї мови на іншу» [1, с. 16]) / компресія („Компресія, -ї, ж. 2. Зменшення обсягу написаного без шкоди для його змісту» [1, с. 446])). Учасники спілкування, як відомо, володіють узагальненими сценаріями мовних жанрів. Тому вони можуть розгортати діалог у межах того чи того жанру відповідно до обставин спілкування. Коротша комунікативна дистанція вимагає менше допоміжних компонентів. Надмірна розгорненість конкретної мовної дії на тлі прототипного мовного жанру свідчить про можливі додаткові ланцюги цього мовленнєвого акту (прохання + лестощі + іронія + прямі та непрямі натяки + гра тощо). Надмірна згорненість мовної дії вказує або на надзвичайні обставини (прохання про допомогу), або на трансформацію даного мовленнєвого акту в інший (наприклад, коли прохання перетворюється у наказ) [7, с. 88].

Жанр молитви є невід'ємною частиною релігійного дискурсу та успішно функціонує у ньому, видозмінюється, доповнюється.

Отже, релігійний дискурс як довершена форма комунікації, як явище комунікативного середовища і водночас необхідна передумова його ефективного функціонування у своєму найширшому значенні є тим змістом ідеї комунікації, який комунікант має намір передати реципієнту. Основною особливістю дискурсу в цьому плані є здатність розвиватися під дією внутрішніх чинників, від умов передачі емоційного стану комуніканта, яким є використання релігійного дискурсу у мовотворчості Галини Тарасюк. У кожному іншому контексті релігійний жанр молитви має свою особливу характеристику, що потребує окремого дослідження, у чому й вбачаємо наукову перспективу.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ „Перун», 2001. – 1440 с.

2. Виноградов В. В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика / В. В. Виноградов. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – 254 с.
3. Даниленко І. І. Молитва як літературний жанр: генеза та еволюція : монографія / І. І. Даниленко. – Миколаїв : МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – 304 с.
4. Долинин К. А. Стилистика французского языка / К. А. Долинин. – М. : Просвещение, 1987. – 303 с.
5. Мороховский А. Н. Стилистика английского языка / А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева, Н. И. Лихошерст, З. В. Тимошенко. – К. : Вища школа, 1991. – 271 с.
6. Селіванова О. О. Світ свідомості у мові. Мир сознания в языке : монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
7. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність (на матеріалі сучасної газетної публіцистики) / К. С. Серажим. – К., 2002. – 392 с.

Summary

The article deals with the determination of the genre specific of the religious discourse, in particular the selection to the genre of prayer as one of its basic components, the determination of the features of functioning of the genre of prayer in the modern Ukrainian literature using the language of Halyna Tarasyuk's works.

Religious discourse is the complicated genre structure, unique system of values and concepts and also a number of specific features at speech level. Basing on the features of origin and functioning of the religious discourse in modern Ukrainian literature it is expedient to distinguish primary and secondary speech genres.

The genre-stylistic categories of discourse give the addressee an opportunity to consider one or another text to belong to a certain sphere of communication through common ideas about norms and rules of communication, and the terms of expediency, about the types of communicative behavior. The genre of prayer is classified on typology principle as the prayer-motif, the prayer as an individually-author's address to the ideal addressee, the prayer-statement. The category of amplification and compression belongs to the genre-stylistic categories of the discourse.

Thus, the religious discourse as a perfect form of communication, as a phenomenon of communicative environment and at the same time as a necessary pre-condition of its effective functioning in the widest sense is the sense of the communication, idea that the communicant intends to pass on to the recipient. The basic feature of the discourse is its ability to develop under the influence of internal factors, from the conditions of the emotional state of communicant, as is the use of the religious discourse in Halyna Tarasyuk's work. In every different context the religious genre of prayer has his special description that needs separate research, which we see as our scientific prospect.

Key words: genre, style, religious discourse, prayer.

УДК 159.9:34

О.П. Калита

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ В ДОСЛІДЖЕННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТІВ

У статті презентовано концептуальні підходи в дослідженні комунікативної компетентності юристів. Автором акцентовано, що спілкування є універсальним засобом професійної комунікації. Аналіз комунікативної взаємодії в системах «студент – студент», «студент – викладач» переконує в тому, що передумовою успішної професійної комунікації майбутніх юристів є високий рівень розвиненості складників міжособистісного й внутрішньоособистісного інтелекту.

Ключові слова: комунікативна компетентність, мовленнєва діяльність, паравербальні та екстравербальні сигнали, невербальна поведінка.

Процес модернізації вищої школи в Україні спрямований на входження до Європейського освітнього простору, що висуває особливі вимоги до підготовки фахівців міжнародного рівня, підвищення їх конкурентоздатності, професійної компетентності, мобільності. У зв'язку з цим виникає необхідність переорієнтації навчального процесу на розвиток особистості студента, його пізнавальних, творчих здібностей, вироблення досвіду професійної діяльності та комунікації, цінностей і сенсів майбутньої професії, що визначають сучасну якість освіти, зокрема юридичної, від рівня якої значною мірою залежить як ефективність діяльності правоохоронних органів, так і в цілому правопорядок у державі.

В умовах оновлення законодавства України й правової системи значно зросла соціальна значущість фахівців права. «Право – це продукт людської цивілізації, її надбання. Воно виражає загальнолюдські інтереси, національні ідеї, є унікальним, неповторним витвором людського розуму, одним із знарядь забезпечення соціальної справедливості, прав та інтересів людини» [1, с.30].

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, ми визначили напрямок досліджень, який вивчає комунікативну компетентність фахівця у зв'язку з діяльністю та мисленням, розумінням, рефлексією (Д. Големан, Г. Гарднер, Ю. Ємельянов, В. Загвоздкін, С. Каган, В. Куніцина, Е.Носенко, Г. Олпорт, Е. Торндайк). Наукові розвідки психологів привернули нашу увагу до поняття «соціальний (міжособистісний) інтелект» (був уведений у психологію Е. Торндайком у 1920 р. для позначення «далекоглядності в міжособистісних відносинах») як